

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

2022 m. birželio 28 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus atrankos kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Alės Bukavinienės ir Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas) susipažinusi su 2022 m. birželio 15 d. paduotu atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „Bona diagnosis“ kasaciniu skundu dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 16 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e2A-662-790/2022 peržiūrėjimo,

nustatė:

Ieškovas Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroras, ginantis viešąjį interesą, kreipėsi į teismą, prašydamas: 1) pripažinti niekine ir negaliojančia nuo sudarymo momento atsakovių Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos (toliau – Laboratorija) ir uždarnosios akcinės bendrovės (toliau – UAB) „Profarma“ 2020 m. kovo 19 d. prekių viešojo pirkimo-pardavimo sutartį Nr. ST-42 (toliau – Sutartis); 2) pripažinti niekine ir negaliojančia nuo sudarymo momento atsakovių UAB „Profarma“ ir UAB „Bonadiagnosis“ 2020 m. kovo 19 d. prekių pirkimo-pardavimo sutartį Nr. ST- (toliau – Sutartis 2); 3) pripažinti negaliojančia nuo sudarymo momento atsakovių UAB „Bona diagnosis“ ir SIA „Rouen Grains LV“ bendradarbiavimo sutartį Nr. CO-01 (toliau – Sutartis 3); 4) priteisti valstybei iš atsakovės UAB „Profarma“ 145 200 Eur, iš atsakovės UAB „Bonadiagnosis“ – 3 542 469 Eur, iš atsakovės SIA „Rouen Grains LV“ – 454 931 Eur; 5) priteisti iš atsakovių 5 proc. metines palūkanas už priteistas sumas nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Ieškovas nurodė, kad, Laboratorijai neskelbiamų derybų būdu įgyjant greituosius COVID-19 testus, buvo imituota viešojo pirkimo procedūra, pasirenkant dar iki pirkimo pradžios trečiojo asmens Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – Ministerija) nurodytą tiekėją. Ministerija ir Laboratorija buvo gavusios kitų bendrovių pasiūlymus dėl greitųjų testų, tačiau jų nesvarstė. Valstybės lėšos buvo naudojamos neracionaliai, nes UAB „ProAris“ siūlė Ministerijai įgyti greituosius testus už kelis kartus mažesnę kainą, nei siūlė UAB „Profarma“. Todėl Sutartis prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms – Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo įstatymo (toliau – Turto valdymo įstatymas) 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) 17 straipsniui.

Vilniaus apygardos teismas 2022 m. vasario 2 d. sprendimu ieškinį patenkino iš dalies ir skyrė atsakovei Laboratorijai 20 000 Eur baudą.

Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamu 2022 m. gegužės 16 d. sprendimu Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 2 d. sprendimą ir 2022 m. vasario 28 d. papildomą sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkino iš dalies, pripažino niekine ir negaliojančia nuo sudarymo momento atsakovių Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos ir UAB „Profarma“ 2020 m. kovo 19 d. prekių viešojo pirkimo-pardavimo sutartį Nr. ST-42; pripažino niekine ir negaliojančia nuo sudarymo momento atsakovių UAB „Profarma“ ir UAB „Bona diagnosis“ 2020 m. kovo 19 d. prekių pirkimo-pardavimo sutartį. Apeliacinės instancijos teismas taikė restituciją ir valstybei iš atsakovės UAB „Profarma“ priteisė 145 200 Eur ir 5 procentų dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo šio teismo sprendimo priėmimo dienos 2022 m. gegužės 16 d. iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, valstybei iš atsakovės UAB „Bona diagnosis“ priteisė 3 997 400 Eur ir 5 procentų dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo šio teismo sprendimo priėmimo dienos 2022 m. gegužės 16 d. iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Atsakovės kasacinis skundas grindžiamas [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktu – materialiosios ir proceso teisės normų pažeidimas, turintis esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, jeigu šis pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui, taip pat [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 2 punktu – nukrypimas nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos.

Kasacinis teismas tikrina žemesnės instancijos teismų procesinių sprendimų teisėtumą tik išimtiniais atvejais, kai yra bent vienas iš [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytų kasacijos pagrindų ([CPK 346 straipsnio](#) 1 dalis). Atrankos kolegija pažymi, jog kasaciniame skunde nepakanka vien tik nurodyti kasacijos pagrindą – būtina įvardyti kasacijos pagrindo buvimą pagrįsti išsamiais teisiniais argumentais ([CPK 347 straipsnio](#) 1 dalies 3 punktas). Be to, [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalyje nurodyti kasacijos pagrindai patvirtina, kad kasacija leidžiama ne teisės klausimais apskritai, bet ypatingais teisės klausimais, siekiant, jog kasaciniame teisme būtų nagrinėjamos tik tokios bylos, kuriose keliama teisės problemų išsprendimas būtų reikšmingas vienodam teisės aiškinimui ir taikymui. Taigi kasacinis skundas gali būti priimtas tik tuo atveju, jeigu jame nurodytas bent vienas kasacijos pagrindas, numatytas [CPK 346 straipsnyje](#), bei nurodyti išsamūs teisiniai argumentai, patvirtinantys nurodyto kasacijos pagrindo buvimą ([CPK 347 straipsnio](#) 1 dalies 3 punktas).

Tais atvejais, kai kasacinis skundas paduodamas [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punkto pagrindu, kasaciniame skunde būtina nurodyti buvus pažeistą materialinės ar proceso teisės normą, teisinius argumentus, patvirtinančius nurodytos (nurodytų) teisės normos (normų) pažeidimą bei argumentuoti pagrįsti, kad teisės pažeidimas yra toks svarbus, kad turi esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, o taip pat, kad jis (teisės pažeidimas) galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui. Kai kasacinis skundas paduodamas [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 2 punkto pagrindu, kasaciniame skunde būtina nurodyti konkrečią Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės aiškinimo ir taikymo praktiką, suformuotą byloje, kurių faktinės aplinkybės yra analogiškos ar iš esmės panašios į bylos, kurioje priimtas teismo sprendimas (nutartis) skundžiamas kasacine tvarka, bei argumentuoti pagrįsti, kad teismas skundžiamame procesiniame sprendime nukrypo nuo tokios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos. Tai daroma analizuojant apskųstuose teismų sprendimuose išdėstytus teisinius motyvus ir juos lyginant su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota teisės taikymo ir aiškinimo praktika.

Atsakovė kasaciniame skunde nurodo, kad:

1. Lietuvos apeliacinis teismas netinkamai aiškino ir taikė Civilinio kodekso (toliau – ir [CK](#)) 1.137 str. 2 d., 6.163 str. bei nukrypo nuo kasacinio teismo praktikoje suformuotos socialiai atsakingo tiekėjo doktrinos. Socialiai atsakingo tiekėjo doktrina yra taikytina tik viešajame pirkime dalyvaujančiam tiekėjui. UAB „Bona Diagnosis“ viešajame pirkime nedalyvavo.
2. VPĮ nenustato, jog tiekėjo viešajame pirkime pasiūlyta kaina gali būti nesąžininga. VPĮ nustato, kad kaina yra arba neįprastai maža (VPĮ 57 str.) arba nepriimtina, nes viršija pirkimui skirtas lėšas (VPĮ 45 str. 1 d. 5 p.). Abiem nurodytais atvejais teisė ir atsakomybė spręsti, ar sutartį sudaryti išimtinai tenka perkantčiajai organizacijai, šiuo atveju – Nacionalinei visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijai (NVSPL). Tiekėjams įstatymas nenustato pareigos teikti pasiūlymą, kuris atitiktų protingos kainos kriterijų, todėl už tokio pasiūlymo pateikimą nėra galima civilinė atsakomybė.
3. Lietuvos apeliacinis teismas netinkamai aiškino ir taikė VPĮ 72 str. dėl neskelbiamų derybų vykdymo. Lietuvos apeliacinis teismas visiškai nepagrįstai ir neteisėtai konstatavo, jog jokių derybų nei su UAB „Profarma“, nei su kitais potencialiais tiekėjais tariamai nevyko ir viešasis pirkimas buvo vykdomas neskaidriai, iš anksto parinkus konkretų tiekėją. Viešojo pirkimo metu susiklosčiusi situacija

(COVID-19 pandemija) šalyje visiškai nepriklausė nuo perkančiosios organizacijos NVSPL bei nulėmė pirkimo būdo parinkimą. Pagal VPĮ 72 str. perkančiajai organizacijai nėra pareigos parengti pirkimo dokumentų, nėra pareigos kviešti teikti pasiūlymą daugiau nei vieną tiekėją, nėra taikomi įprasti viešųjų pirkimų terminai.

4. 2020 m. balandžio 1 d. Europos Komisijos komunikato 2020/C 108 I/01 „Europos Komisijos gairės, kaip naudotis viešųjų pirkimų sistema COVID-19 krizės sukeltos nepaprastosios padėties sąlygomis“ (toliau – Komunikatas) 1 d. yra pateiktas toks neskelbiamų derybų išaiškinimas: „neskelbiamos derybos yra procedūra, leidžianti viešiesiems pirkėjams per trumpiausią laiką įsigyti prekių ir paslaugų. Pagal šią procedūrą, kaip nustatyta Direktyvos 2014/24/ES (toliau – Direktyva) (2) 32 straipsnyje, viešieji pirkėjai gali derėtis tiesiogiai su galimu (-ais) rangovu (-ais) – netaikomi jokie terminai, minimalus apklausiamų kandidatų skaičius ar kiti procedūriniai reikalavimai. Europos Sąjungos lygmeniu nenustatyti jokie šios procedūros etapai. Praktiškai tai reiškia, kad institucijos gali veikti taip greitai, kaip leidžia jų techninės ir fizinės galimybės – ši procedūra yra *de facto* tiesioginis sutarties skyrimas, o jos apribojimai tėra nulėmti fizinių ir (arba) techninių apribojimų, susijusių su turimų produktų kiekiu ir pristatymo greičiu“. Tai dar kartą patvirtina, kad NVSPL galėjo kreiptis tiesiai į UAB „Profarma“ ir nelaikdama jokių konkrečių terminų pasiūlymą priimti bei pasirašyti sutartį.
5. Lietuvos apeliacinis teismas netinkamai aiškino ir taikė VPĮ 105 str., 2 str. 36 d., 2 str. 46 d., 88 str. nuostatas, tokiu būdu pažeisdamas materialinės teisės normas bei skundžiamu sprendimu nepagrįstai ir neteisėtai atsakomybę už viešojo pirkimo sutarties negaliojimą perkeldamas UAB „Bona Diagnosis“. Tiekėju VPĮ prasme, laikytina UAB „Profarma“, kuri teikė pasiūlymą viešajame pirkime, derėjosi dėl sutarties, ją sudarė ir ją įvykdė. Byloje taip pat nėra ginčo, kad UAB „Bona Diagnosis“ nebuvo nurodytas kaip UAB „Profarma“ subtiekiejas, taip pat nebuvo nustatyta, kad tarp šių savarankiškų subjektų buvo sudaryti susitarimai dėl pajėgumų ar resursų sujungimo, siekiant sudaryti ir įvykdyti sutartį. Galiausiai byloje nebuvo nustatytos aplinkybės, kad UAB „Bona Diagnosis“ veikimas, tiek iki buvo sudaryta sutartis, tiek ir jos įvykdymo etape išėjo už įprastų prievolių santykių ribų. Todėl UAB „Bona Diagnosis“ atžvilgiu negali būti taikoma tokia pati civilinė atsakomybė, kuri galėtų būti taikoma tiekėjui, jungtinės veiklos partneriui ar subtiekieviui viešajame pirkime.
6. Kasacinio teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje laikomasi principo, kad valstybė už savo institucijų ir pareigūnų veiksmus negali perkelti atsakomybės privatiems asmenims.
7. Lietuvos teismų praktikoje yra nurodyta, jog tuo atveju, kai dalis pagal viešojo pirkimo sutartį pristatytų prekių yra panaudotos, nėra duomenų, jog pristatytos prekės buvo netinkamos, dalinė vienašalė restitucija nėra galima, kadangi taikant tokią restituciją perkančiosios organizacijos padėtis nepagrįstai pagerėtų, ji įgytų galimybę naudoti prekes, už kurias nesumokėjo, o tiekėjo padėtis dėl vienašalės restitucijos taikymo nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų ir tai reikštų teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų pažeidimą ([CK 1.5 str.](#)) (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e2A-836-381/2020](#)).
8. Nagrinėjamoje byloje negali būti taikomas ir nepagrįsto praturtėjimo institutas. [CK 6.242 str.](#) 1 d. yra įtvirtinta, jog be teisinio pagrindo nesąžiningai praturtėjęs kito asmens sąskaita asmuo privalo atlyginti pastarajam tokio dydžio nuostolius, koks yra nepagrįstas praturtėjimas, 6.242 str. 3 d. nurodo, jog praturtėjimas nelaikomas nepagrįstu ir nesąžiningu, jeigu jis atsirado dėl tokio prievolės įvykdymo, kai nuostolių patyrusi prievolės šalis dėl savo pačios kaltės nesugebėjo įgyvendinti savo teisių taip, kad būtų išvengta nuostolių, ir kitas asmuo praturtėjo dėl nuostolių patyrusios šalies veiksmų, kuriuos ši atliko išimtinai savo interesais ir savo rizika.
9. Būdas, kuriuo Lietuvos apeliacinis teismas apskaičiavo mažintą kainos sumą, yra visiškai nepagrįstas ir neteisėtas. Siekiant nustatyti tikrąją prekių (testų) vertę, yra būtina nustatyti tikrąją turto vertę viešojo pirkimo sutarties sudarymo dieną ([CK 6.249 str.](#) 5 d.), lyginant sandorius, kurie būtų analogiški arba panašūs ir tarpusavyje palyginami. Todėl turi būti lyginama ne tik prekės (testo) kaina, tačiau ir rinkoje egzistavusios sąlygos, tokios kaip perkamų prekių kiekis, pristatymo sąlygos ir t.t. Taigi, būtinas ne tik lyginamojo metodo taikymas, tačiau ir retrospektyvinis prekių (testų) vertinimo metodas, kuris imperatyviai reikalauja taikyti tik tokias sąlygas, kurios buvo sandorio sudarymo momentu, t. y. 2020 m. kovo 19 d.
10. Lygiateisiskumo ir rungimosi principai nagrinėjant bylą buvo pažeisti, nes byla buvo nagrinėjama remiantis ikiteisminio tyrimo medžiaga, kuria disponavo išimtinai tik prokuroras (ieškovas). Vilniaus apygardos teismas nesuteikė galimybės UAB „Bona Diagnosis“ susipažinti su visais prokuroro teikiamais ikiteisminio tyrimo metu surinktais įrodymais (neviešinamais priedais) ir dėl jų pasisakyti procesiniuose dokumentuose bei bylą nagrinėjant teismo posėdžiuose ([CPK 12 str.](#)) Tik pasibaigus ikiteisminiam tyrimui UAB „Bona Diagnosis“ būtų galėjusi deramai susipažinti su visa medžiaga ir visapusiškai rengti savo procesinius dokumentus, kaip to reikalauja rungimosi principas. Prokuroras, pasinaudodamas teisinės pagalbos prašymu, kitaip tariant, ne civilinei teisei būdingomis įrodymų rinkimo priemonėmis, o būtent baudžiamajai teisei būdingomis įrodymų rinkimo priemonėmis, pasitelkęs kitos valstybės policiją, suorganizavo AMEDA Labordiagnostik GmbH (toliau – AMEDA) vadovo G. H. liudytojo apklausą ir į bylą pateikė Austrijos Respublikos Graco prokuratūros G. H. liudytojo apklausos protokolą. Šio dokumento pateikimas į šią bylą dar kartą parodė, jog prokuroras naudojasi baudžiamąjo proceso priemonėmis, renka įrodymus ikiteisminiam tyrimui ir selektyviai iš jo naudoja duomenis, juos savo nuožiūra teikdamas į civilinę bylą.
11. Bendradarbiavimo sutartis buvo sudaryta pagal Latvijos teisę, todėl šios sutarties aiškinimui ir taikymui taikoma užsienio valstybės – Latvijos Respublikos – teisė, o šalių ginčai sprendžiami Latvijos Respublikos teisme. Taigi, ginčas dėl Bendradarbiavimo sutarties neteisėtas Lietuvos Respublikos teismams ir byla šioje dalyje turėjo būti nutraukta ([CPK 137 str.](#) 2 d. 2 p.). Net darant prielaidą, kad ieškovas nėra saistomas sutartyje nustatytos taikytinos teisės bei teisingumo taisyklių, ginčo šioje dalyje teisingumas turėjo būti sprendžiamas pagal 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Reglamentas Nr. 1215/2012) ir pagal šio teisės akto 4 straipsnio 1 dalį ieškinys reiškiamas Latvijoje.

Atrankos kolegija, susipažinusi su kasacinio skundo argumentais, teismų procesinių sprendimų motyvais ir jų pagrindu padarytomis išvadomis, konstatuoja, kad kasaciniame skunde nekeliami tokių teisės klausimų, kurie atitiktų [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalyje nurodytus bylos peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindus. Atrankos kolegijos vertinimu, kasacinio skundo argumentais nepagrindžiami jame nurodomi kasacinio skundo pagrindai dėl nurodytų teisės normų pažeidimo. Kasacinio skundo argumentais apie nukrypimą nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės aiškinimo ir taikymo praktikos nepagrindžiamas nurodomos teisės aiškinimo ir taikymo praktikos ryšys su skundžiamu teismo nutartimi bei nepagrindžiama, kad byla išnagrinėjęs teismas nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės aiškinimo ir taikymo praktikos.

Kasacinis skundas pripažintinas neatitinkančiu [CPK 346 straipsnio](#) 347 straipsnio 1 dalies 3 punkto reikalavimų, todėl jį atsisakytina priimti ([CPK 350 straipsnio](#) 2 dalies 3, 4 punktai).

Atrankos kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 350 straipsnio 2 dalies 3, 4 punktais ir 4 dalimi,

nutaria:

Kasacinį skundą atsisakyti priimti ir grąžinti jį padavusiam asmeniui.
Ši nutartis yra galutinė ir neskundžiama.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Alė Bukavinienė

Virgilijus Grabinskas

